

Bevezetés

Franciaországban mindenki ismeri Oskar Schindler nevét, ő a második világháború alatt csaknem ezer zsidót mentett ki a náci gyilkosok karmai közül. Pedig az a hőstett, amit Felix Kersten vitt véghez, az Oskar Schindlerénél is jelentősebb. Ahogyan a Zsidó Világkongresszus már az 1947-es memorandumában megállapította, Felix Kersten Németországban nem kevesebb mint „100 000 különböző nemzetiségű zsidó életét mentette meg, és a 100 000-ból legalább 60 000-et (...) saját életének kockáztatásával”. Ráadásul, ahogyan e könyvből is kiderül, ennél valamivel nagyobb számokról lehet szó...

Joseph Kesselnek van egy kevésbé ismert és nagyon megrendítő regénye, a *Les Mains du miracle* (A csoda keze). A könyv egyszer már képet adott Himmler terapeutájának hőstettéről, aki a szabadlábra helyezett zsidók és ellenállók számára állapította meg tarifáját, bár az olvasó nem nagyon tudja eldönteni, hogy Kessel fantáziája mit toldott hozzá a tényekhez. Annyi mindenestre bizonyos, hogy Kersten adatait a nyugat-európai történészek részéről ugyanaz a lenéző bizalmatlanság fogadta, mint amilyen hitetlenkedve fogadták annak idején Otto Strasser, Hermann Rauschning és Hans-Jürgen Kohler állításait – miután ezek a politikai menekültek a valóság ismeretében próbálták leírni a náci rezsimet a harmincas évek végén.* De ami Kerstent illeti, mégiscsak van valami ellentmondás abban, hogy miközben a legtöbb törté-

* A Szovjetunió esetében is ez volt a helyzet: Sztálin életében – de sokáig még Sztálin halála után is – az olyan politikai menekülteket, akik – mint Kravcsenko, Krivickij vagy Bajanov – rengeteg információval rendelkeztek a szovjet rendszert illetően, ugyanez a makacs szkepticizmus fogadta a történészek részéről.

nész lépten-nyomon hivatkozik rá a könyvében mint szemtanút vagy történelmi szereplőt teljesen jelentéktelennek tünteti fel. Holott ezzel a szkepticizmussal nem is egy megkérdőjelezhetetlen tény állítható szembe. Himmler határidőnaplójából és levelezéséből egyértelműen kiderül, hogy a náci vezető 1939 márciusa és 1945 áprilisa közt több mint kétszázszor vette igénybe – mégpedig alkalmanként egy-egy órára – Felix Kersten szolgálatait. Emellett a találkozásokról készült feljegyzések, valamint a terapeuta emlékiratai már 1947-ben teljes összhangban vannak mindazzal, amit a náci hierarchia csúcsán tartott titkos megbeszéléseken készült és az esemény utáni években-évtizedekben közreadott jegyzőkönyvek tartalmaznak. Egyébként számos – Himmlernek vagy Himmler magántitkárának, Rudolf Brandtnak kézjegyével ellátott – eredeti dokumentum is bizonyítja, milyen tevékenységet fejtett ki Kersten a rezsim áldozatainak megmentéséért. A tetejében a szövetségesek tanúvallomásai és visszaemlékezései is egybevágóan mindazzal, amit ellenfeleik állítanak. Mellesleg a háború két utolsó évében a brit, amerikai, holland és svéd diplomáciai levelezésből is világosan kiderül, a nagyköveteiktől Franklin Roosevelten és Winston Churchillen át egészen a külügyminiszterekig úgyszólván mindenki tudott Felix Kersten tevékenységéről. Végezetül Kerstennek alig van olyan állítása, amit ne lehetne ellenőrizni, és ha előfordul is, hogy ezek vagy azok az állítások olykor pontatlanok, netalán túlzók, a legtöbb esetben könnyen kideríthető, hogy miért.

Felix Kersten alakját felidézni nem könnyű feladat. Jóllehet származására nézve német volt (bár családja az orosz birodalom észti tartományában telepedett le), és önmagát mindig is németnek tartotta, finn állampolgár lett, de a harmincas években Hollandiában élt (ezt az országot nagyon megkedvelte), a háború után pedig a svéd állampolgárságot választotta. Mindössze egy évtizedet átfogó emlékiratait nem kevesebb mint négy könyv tartalmazza, és mind a négy könyvet más nyelven írta. Naplóját hetvenöt éve keresik, holott naplót sohasem írt. A vele kapcsolatos levelek, igazolások, nyilatkozatok, tanúvallomások és vizsgálati

anyagok nyelve hol német, hol angol, svéd, dán, norvég, finn vagy holland. Mivel háború alatti tevékenységének a titoktartás volt az előfeltétele, a személyét övező rejtély a háború utáni években sem oszlott el, amiért is – kevés kivételtől eltekintve – az általa megmentett százezrek sohase tudták meg, ki is járt közben az érdekükben. Ráadásul a háború utolsó hónapjaiban akkora volt az összevisszaság, hogy lehetetlenség pontosan felbecsülni, hogy Kersten hány embert mentett meg a haláltól.

Nagyon kellett igyekeznem, hogy az alábbiakban sikerüljön át-hidalni ezeket a nehézségeket. Hogyan illeszem a szövegbe a fordításokat, hogyan tegyem érthetővé az intézményeket, fejtsem ki a következményeket, határozzam meg az események pontos helyét, és utaljak állandóan a háttérben folyó háború váratlan fordulataira? Ha mindezt kihagyom, a történet érthetlenné válik, ha mindenre részletesen kitérek, az olvasó elvész a sok adat között. Amiért is úgy döntöttem, mindazokat az információkat, amik szükségesek a könyv megértéséhez, lapalji jegyzetben közlöm. Emellett, amiként az olvasó is látni fogja, könyvemben számos párbeszéd is olvasható, ezeket vagy Kersten, vagy Schellenberg tábornok, Bernadotte gróf, Himmler asztrológusa, a svéd külügyminiszter, esetleg – már a háború után – valamelyik parlamenti vizsgálóbizottság jegyezte fel. Csakhogy ma már lehetetlen bebizonyítani, hogy ezek a rekonstruált párbeszéddek az utolsó veszőig hitelesek-e. Igaz, a parlamenti vizsgálóbizottságok munkáját gyorsírók rögzítették, de ami a többit illeti, abban az időben senki sem hordott magánál zsebmagnetofont, még a kémek sem. Mind ebből az következik, hogy – a levéltári kutatások fényében, tekintettel a tanúvallomásokra meg a kontextusra, a valószínűsége meg a józan észre – kénytelenek vagyunk legalább minimális bizalmat szavazni a történelmi szereplőknek meg a szemtanúknak.

Ez az elképesztő kirándulás az ezeréves Reich sötét labirintusaiban alighanem új perspektívákat nyit a történészek előtt. Többek közt azt is nyilvánvalóvá teszi, hogy háromféle érzés figyelhető meg e rövid életű és mindenre képes rezsím csúcán: a vak gyűlölet, mivel Himmler, Ribbentrop, Goebbels, Bormann,

Göring, Hess és Rosenberg kimondhatatlanul utálták egymást (Felix Kersten erre a gyűlöletre játszik rá, hogy vállalkozását sikerre vigye); a már-már személyiségvesztéssel járó fanatizmus, ami mindenkiben ott dolgozott, aki Hitler démoni befolyása alá került (nemhiába mondta Göring, hogy „az én lelkiismeretemet Adolf Hitlernek hívják”); és végül a rettegés, amitől a náci vezetők egyetlen pillanatra sem tudnak megszabadulni, és amiről még az olyan nagykuttyák is kendőzetlen őszinteséggel beszéltek, mint Hermann Göring: „Amikor belépek Hitler dolgozószobájába, mindig a csizmámban dobog a szívem.”

Végezetül, nagyon is érdemes az olvasónak rászánnia magát a terapeuta Felix Kersten társaságában erre a zaklatott és egyáltalán nem veszélytelen utazásra, ha másért nem, hogy megtapasztalja, a humor nemegyszer még a legtragikusabb helyzetekben is felfénylik. Lehet, hogy sokan megbotránkoznak ezen, mivel napjainkban egyre nagyobb a hivatásos felháborodók száma, de remélem, azok lesznek többségben, akiket ez a legkevésbé sem zavar,* és akik talán még élvezik is, hogy megismerkedhetnek ezzel a rendkívüli személyiséggel, aki végre megbékíti őket az emberiséggel.

* Már csak azért sem, mert a nagy orosz művész, Szergej Vlagyimirovics Obrazcov is közéjük tartozik, aki szerint „Юмор – это серьезное дело – a humor nagyon is komoly dolog”.

A könyv legfontosabb szereplői

- Berger, Gottlob** SS Brigadeführer, az SS Főhivatal kiképzési és toborzási vezetője
- Bernadotte, gróf Folke** V. Gusztáv svéd király unokaöccse és a svéd Vöröskereszt alelnöke
- Bormann, Martin** Hitler titkára, a nemzetiszocialista pártkancellária vezetője
- Brandt, Rudolf** Heinrich Himmler magántitkára
- Ciano, Galeazzo** olasz külügyminiszter, Mussolini veje
- Dönitz, Karl** ellentengernagy, 1943-tól a Kriegsmarine parancsnoka, Hitler utódja
- Goebbels, Joseph** a Reich propagandaminisztere
- Göring, Hermann** birodalmi marsall, a Luftwaffe főparancsnoka
- Günther, Christian** svéd külügyminiszter
- Hess, Rudolf** Hitler helyettese
- Hewitt, Abraham** Rooseveltnél elnök kiküldöttje, az OSS stockholmi ügynöke
- Heydrich, Reinhard** Himmler helyettese és a Birodalmi Biztonsági Szolgálat (RSHA) vezetője
- Himmler, Heinrich** SS Reichsführer
- Kaltenbrunner, Ernst** az RSHA élén Reinhard Heydrich utóda;
- Kersten, Arno** Felix Kersten második fia
- Kersten, Felix** orvos fizioterapeuta
- Kersten, Irmgard** Felix Kersten felesége
- Kivimäki, Toivo** berlini finn nagykövet
- Lüben, Elizabeth** Felix Kersten „fogadott nővére”
- Masur, Norbert** Hillel Storch helyettese a Zsidó Világkongresszus svédországi képviselőjén

- Müller, Heinrich** a Gestapo IV. ügyosztályának, valamint az SS biztonsági szolgálatának (RSHA) vezetője
- Mussert, Anton** a hollandiai nemzetiszocialista mozgalom (NSB) vezetője
- Nagell, baron Justinus van** Hollandia volt stockholmi nagykövete
- Posthumus, Nicolaas** a közgazdaságtan tanára, valamint a holland háborús dokumentációs központ (NIOD) alapítója
- Quisling, Vidkun** a kollaboráns Nasjonal Samling párt vezetője a megszállt Norvégiában
- Rangell, Johan** 1941-től 1943-ig Finnország miniszterelnöke
- Ribbentrop, Joachim von** a Reich külügyminisztere
- Richert, Arvid** berlini svéd nagykövet
- Ryti, Risto** 1940-től 1944-ig Finnország köztársasági elnöke
- Schellenberg, Walter** az SS biztonsági szolgálata (RSHA) VI. külföldi hírszerzéssel foglalkozó ügyosztályának vezetője
- Seyß-Inquart, Arthur** a megszállt Hollandia helytartója
- Storch, Hillel** a Zsidó Világkongresszus stockholmi képviselője
- Terboven, Josef** a megszállt Norvégia helytartója
- Witting, Rolf** 1940-től 1943-ig Finnország külügyminisztere
- Wulff, Wilhelm** híres asztrológus, Himmler „tanácsadója”

A rövidítések és betűszavak listája a 356. oldalon.